

STORTINGET

Innst. 90 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:10 S (2020–2021)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om skole uten profitt

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme nødvendige forslag for å sikre profittfri skoledrift, gjennom nye organisasjonsformer som tilrettelegger for ideell virksomhet og samtidig sikrer innsyn i skolenes pengebruk.
2. Stortinget ber regjeringen gi kommuner og fylkeskommuner myndighet over skolestrukturen, slik at de kan si nei til nye kommersielle privatskoler, redusere elevplasser på private skoler og organisere det helhetlige skoletilbudet.
3. Stortinget ber regjeringen gjøre nødvendige endringer i lovverket for private skoler for å sikre at all statsstøtte kommer elevene og studentene til gode, og hindre videresalg av offentlig finansierte skoler og høyskoler. Dette skal ha som formål å redusere kontrollbehovet samt å innføre strengere sanksjoner ved regelbrudd.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Marianne Synnes Emblemsvåg, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Fremskrittspartiet, lederen Roy Steffensen og Hanne Dyveke Søttar, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til representantforslaget. Kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby har uttalt seg om forslaget i brev av 16. oktober 2020. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen har merket seg at antallet private alternativer i skolesektoren har økt under regjeringen Solberg. Det er 99 flere private grunnskoler nå enn i 2009–2010, og 10 000 flere barn går på private grunnskoler nå enn for ti år siden. Utdanningsspeilet 2019 viser at 23 pst. av de videregående skolene er private, og at ca. 8 pst. av elevene velger private skoler. Komiteen merker seg videre at det er store forskjeller mellom fylkene på hvor mange elever som går på private skoler.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at friskoleloven ble endret i 2015. En skole som blir godkjent etter dagens friskolelov, er en skole som tilbyr grunnskole og/eller videregående opplæring på særskilt grunnlag. Skoler godkjent etter friskoleloven, har rett til statstilskudd. Friskoleloven gir kommunene og fylkeskommu-

nene en innsigelsesrett når skoler søker om å starte opp eller ønsker å utvide elevtallet.

Flertallet vil videre vise til at friskoleloven og universitets- og høyskoleloven regulerer statlige tilskudd til private skoler (friskoler) og private høyskoler. Private skoler eller høyskoler som mottar statstilskudd, har etter loven ikke adgang til å ta ut utbytte.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, vil påpeke at det er foreldrene som har ansvar for barnas oppvekst og oppdragelse. At barna får en god skolegang, er noe av det viktigste for både barna, foreldrene og samfunnet som helhet. Dette flertallet vil påpeke at det er viktig med et mangfold av skoler for å sikre dette. Alle elever fortjener en best mulig utdanning som passer den enkelte.

Dette flertallet vil påpeke at de private skolene ivaretar retten for elever og foreldre til å velge en alternativ skole som dekker deres behov. Videre bidrar privatskolene med mange nyskapende og innovative skoler, som igjen kan stimulere og inspirere andre skoler til videre utvikling.

Dette flertallet vil videre påpeke at mange private skoler satser på å utvikle en mer praksisrettet utdanning og effektive opplæringstilbud for bedriftsmarkedet. For dette flertallet er det viktig å gi disse skolene muligheter til å utvikle seg, både pedagogisk og kommersielt.

Dette flertallet vil påpeke at private skoler utøver et viktig samfunnsoppdrag ved å utdanne kompetanse som samfunnet og arbeidslivet trenger, og bidrar til verdiskapingen som skal til for å opprettholde velferdsstaten. Særlig de private fag- og høyskolene har gått foran og utviklet gode former for samarbeid med arbeidslivet.

Dette flertallet vil understreke at det er kapitalkrevende og risikofyllt å satse på privat skoledrift innenfor utdanningssektoren. Ønsker man at private skoler skal bidra med å utvikle faglig gode og markedsrettede utdanningsinstitusjoner, må rammebetingelsene ligge til rette for dette og være mest mulig forutsigbare over tid.

Dette flertallet vil påpeke at eksisterende lovverk stiller strenge og klare krav og legger til rette for seriøse aktører som ønsker å drive skolevirksomhet av høy kvalitet. Systemet er slik at det gjennomføres tilsyn og kontroll som avslører når aktører beriker seg på statstilskudd i strid med regelverket. Dette flertallet vil understreke viktigheten av å ha klare regler som sikrer at elevene og studentene får en utdanning av god kvalitet, og som sikrer at skattebetalernes penger brukes forsvarlig.

Dette flertallet vil også påpeke at det ikke må settes for mange byråkratiske krav og reguleringer til

private skoler. Kreative krefter som ser mulighetene og ikke minst behovene i utdannings- og arbeidsmarkedet, bør oppmuntres til å skape ulike utdanningstilbud. Det offentlige må ikke legge unødvendige hindringer i veien for dette. Dette flertallet mener det er viktig at lovverket tydelig legger til rette for oppstart og utvikling av private skoler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at universelle velferdstjenester som skole i hovedsak skal drives av det offentlige. Det er en styrke at barn går i den samme skolen, der de tar del i fellesskapet og mangfoldet de møter ellers i samfunnet. Disse medlemmer mener at fellesskolen bygger opp tilliten og ned forskjellene mellom folk, og at det er bra for fellesskapet, økonomien og livskvaliteten vår. Skolen er den viktigste fellesarenaen for barn og unge, og brede faglige og kulturelle elevfellesskap fremmer læring og styrker best elevenes identitet og evne til dialog, respekt og toleranse.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ser med bekymring at stadig flere elever går på private skoler under styret til regjeringen Solberg. Siden skoleåret 2013/2014 har antallet elever på privatskoler økt med nesten 50 pst. I samme periode har det blitt godkjent 157 nye privatskoler. Disse medlemmer viser til at friskoleloven slår fast at offentlige midler og skolepenger til private skoler fullt ut skal komme elevene til gode. Likevel bør regelverket for friskoler strammes inn for å sikre at denne bestemmelsen ikke kan omgås. Disse medlemmer mener særlig det er grunn til å se på regelverket for handel med nærstående for selskaper som eier mange skoler, og andre forhold som gjør det vanskelig å ettergå hvordan offentlige tilskudd brukes.

Disse medlemmer er bekymret for den store veksten i såkalte profilskoler, i all hovedsak idretts- og domsskoler, skoler som i hovedsak kun skiller seg fra den offentlige skolen med litt ekstra fokus på kroppsøving. Disse skolene tilbyr ikke et alternativ, men er ren konkurranse med den offentlige fellesskolen fra store kommersielle skoleeiere. Kommersielle interesser skal ikke styre elevenes utdanningstilbud.

Disse medlemmer mener kommuner og fylker er best skikket til å bestemme sin egen skolestruktur. Dette endret seg da Solberg-regjeringen åpnet for såkalte profilskoler og gikk bort fra privatskoleforliket om at privatskoler som fikk statsstøtte, skulle være religiøse og pedagogiske alternativer. Disse medlemmer viser til at dette satte kommuner og fylker i en helt ny situasjon, der privatskoler kan konkurrere med den offentlige skolen om elever.

Disse medlemmer ønsker et lovverksom ivaretar at kommuner og fylker selv får bestemme sin skolestruktur, og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å foreslå endringer i friskoleloven slik at godkjenning etter friskoleloven § 2-1 ikke skal gis dersom den aktuelle vertskommunen eller vertsfylket går imot slik godkjenning.»

Disse medlemmer vil understreke at kommuner og fylker i sine vurderinger må se hen til om det finnes skoletilbud i rimelig nærhet som lar foreldre i kommunen eller fylket velge et skoletilbud basert på alternativt livssyn eller pedagogikk.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at verdioverføring ved salg, fusjon og fusjon normalt vil være forbudt etter friskoleloven. Samtidig kan manglende informasjon om slike transaksjoner innebære en risiko for at lovbrudd ikke avdekkes. Disse medlemmer viser til at friskoleloven § 7-2 gir hjemmel for at «[d]epartementet kan gi forskrift om meldeplikt ved salg, fusjon, fusjon og nedlegging av friskolar», men at denne regjeringen ikke har innført noen slik meldeplikt i forskriften per i dag. En meldeplikt vil kunne avdekke lovbrudd og kan også ha en preventiv funksjon. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre et regelverk som gir friskoler meldeplikt ved salg, fusjon, fusjon og nedleggelse av privatskoler.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at man ved endringene i friskoleloven i 2015 fikk en presisering av utbytteforbudet slik at dette ble styrket i lovteksten. Flertallet vil også peke på at lovendringen også medførte nye krav til innsyn og økt dokumentasjonsplikt. Videre viser disse medlemmer til at regjeringen i 2019 fastsatte egne retningslinjer for friskolenes handel med nærstående selskaper og en vurdering av hva som er å regne som markedspris. Flertallet vil derfor påpeke at representantforslaget synes å være mer opptatt av symbolpolitikk enn å ta inn over seg at dagens rammeverk rammer inn friskolesektoren på en god måte.

Flertallet vil også trekke frem at for å bli godkjent som profilskole kreves det at skolen må ha et opplegg som er vesentlig annerledes enn hva som er normal praksis i offentlige skoler. Profilskoler, som for eksempel idrettsskoler, må i henhold til loven få godkjent egne læreplaner som synliggjør dette. Flertallet vil påpeke at det derfor ikke er riktig at denne typen skoler ikke tilbyr et reelt alternativ, og dette viser igjen at venstresiden

i norsk politikk er mer opptatt av å hindre mangfold i norsk skole enn av hva som er best for elevenes valgfrihet.

Flertallet vil videre fremheve at dagens friskolelov forbyr enhver form for åpent eller skjult utbytte, jf. § 6-3, og at det derfor ikke er nødvendig å utrede forslag om nye organisasjonsformer.

Flertallet viser til at friskoleloven gir vertskommunene og vertsfylket rett til å uttale seg før etablering av friskoletilbud. Etter § 2-1 gis det ikke godkjenning dersom etableringen gir negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet. Flertallet fremholder at dagens regelverk gir en fornuftig balanse mellom hensyn til vertskommune og vertsfylke og muligheten til å skape alternativer for barn og familier som ønsker et annet tilbud enn det den offentlige skolen gir. Flertallet merker seg at venstresiden nok en gang setter struktur foran barn og familiers mulighet til å velge hva som er best for dem.

Flertallet vil peke på at friskolelovens økonomiforskrift § 9-1 fastsetter at dersom det blir vedtatt nedleggelse av skoledriften, skal Utdanningsdirektoratet uten oppfordring informeres.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at åpen og demokratisk debatt om bruk av offentlige midler bør stå sentralt når private aktører utfører tjenester på vegne av det offentlige og som delvis finansieres gjennom offentlige midler. Disse medlemmer mener regelverket må ivareta behovet for transparens og oversiktlig dokumentasjon av transaksjoner i store skolekjeder og konserner, slik at offentligheten får innsyn i virksomheten.

Disse medlemmer understreker at kompliserte eierstrukturer ofte kan følges av omfattende skatteplanlegging. Svakheterne ved dagens modell og kostnadene ved tilsyn gjør at disse medlemmer mener at man burde vurdere endringer i de organisatoriske rammebetingelsene for privatskoler og private høyskoler. Disse medlemmer foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen utrede nye organisasjonsformer for å drive private skoler som tilrettelegger godt for ideell virksomhet og samtidig sikrer allment offentlig innsyn i bruken av offentlige midler.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at dagens friskolelov forbyr enhver form for åpent eller skjult utbytte, jf. § 6-3. Videre gir friskolelovens § 7-2 første ledd gir tilsynsmyndigheten uten hinder tilgang til skolens anlegg og dokumentasjon. Flertallet vil understreke at godkjente friskoler allerede er underlagt streng offentlig regulering og kontroll.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at i mange kommuner kan godkjenning av en friskole skape utfordringer for det offentlige skoletilbudet selv med et relativt begrenset elevtall. Disse medlemmer påpeker at nye friskoler i de store byene har hatt store konsekvenser for flere kommuner. Fordi de private skolene er gitt godkjenning for et visst antall elevplasser, vil disse medlemmer påpeke at dagens lovverk ikke gir mulighet for fylkespolitikere til å redusere antall elevplasser i de private skolene. Ved nedgang i søkermassen til de videregående skolene blir eneste alternativ å kutte i det offentlige tilbudet. Disse medlemmer foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om at godkjente private grunnskoler og videregående skoler kan inngå i en kommunal/fylkeskommunal skolebruksplan. Ved behov for reduksjon i antall skoleplasser som følge av elevtallsutviklingen må reduksjonen i det samlede antall elevplasser ikke svekke det offentlige skoletilbudet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti vil peke på at ved godkjenning av friskoler fastsettes et maksimalt elevtall for å gjøre det forutsigbart for kommuner og fylkeskommuner å dimensjonere skoletilbudet. Flertallet vil understreke at en omgjøringsadgang vil svekke forutsigbarheten og rettsikkerheten både for friskolene og for elevene som går i friskoler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at en i Norge både har private skoler godkjent etter friskoleloven og private skoler godkjent etter opplæringsloven. Mens skoler godkjent etter friskoleloven mottar offentlig finansiering og har begrensede muligheter for elevbetaling, har skoler godkjent etter opplæringsloven verken slik finansiering eller slike begrensninger. Disse medlemmer reagerer på at det i debatten skjer en sammenblanding av disse formene for godkjenning. Disse medlemmer mener det er nødvendig å sikre at lovverket ivaretar et slikt skille, slik at det ikke foregår kommersiell virksomhet i skoler godkjent etter friskoleloven.

Disse medlemmer viser til privatskoleforliket mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti i Stortinget i 2007, som la grunnlaget for privatskoleloven (nå friskoleloven), som ble vedtatt samme år. Disse medlemmer mener at privatskoleloven fra 2007 ivaretok fellesskolen på en bedre måte enn gjeldende regelverk, samtidig som den ivaretok foreldreretten og Norges forpliktelser i henhold til internasjonale konvensjoner ved å sikre

muligheten til å velge enkelte alternative skoler som utfyller det offentlige tilbudet. Disse medlemmer var derfor imot lovendringen i 2015 som ga adgang til å etablere profilskoler, som ofte er i direkte konkurranse med det offentlige skoletilbudet. Disse medlemmer er imot en ytterligere liberalisering av friskoleloven og mener det er grunn til å være på vakt mot en økt segregering og større ulikhet i skoletilbudet, slik erfaringene fra blant annet Sverige viser.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti påpeker at til tross for strenge regler mot privat utbytte fra privat skoledrift er det grunn til bekymring over de gjentatte eksemplene på at private skole- og høyskoleeiere klarer å hente ut gevinst fra skoledrift. Disse medlemmer frykter problemet kan være større enn det som oppdages.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå lovverket for private skoler for å sikre at intensjonen om at all statsstøtte skal komme elevene til gode, ivaretas bedre enn i dag. En slik gjennomgang skal ha som mål å hindre at videresalg av skoler med statsstøtte kan gjøre det mulig å hente ut privat utbytte fra skoledrift, samt innføre strengere sanksjoner og redusere kontrollbehovet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, viser til at endringene i friskoleloven av 2015 kom på bakgrunn av en helhetlig gjennomgang av loven, og at dagens regelverk har regulering og sanksjonsmuligheter som omfatter overføring av verdier ut av skolen i forbindelse med salg. Flertallet vil derfor påpeke at det er unødvendig med en ny utredning.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen sikre et regelverk som gir friskoler meldeplikt ved salg, fusjon, fisjon og nedleggelse av privatskoler.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utrede nye organisasjonsformer for å drive private skoler som tilrettelegger godt for ideell virksomhet og samtidig sikrer allment offentlig innsyn i bruken av offentlige midler.

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 3*

Stortinget ber regjeringen om å foreslå endringer i friskoleloven slik at godkjenning etter friskoleloven § 2-1 ikke skal gis dersom den aktuelle vertskommunen eller vertsfylket går imot slik godkjenning.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjennomgå lovverket for private skoler for å sikre at intensjonen om at all statsstøtte skal komme elevene til gode, ivaretas bedre enn i dag. En slik gjennomgang skal ha som mål å hindre at videresalg av skoler med statsstøtte kan gjøre det mulig å hente ut privat utbytte fra skoledrift, samt innføre strengere sanksjoner og redusere kontrollbehovet.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 5*

Stortinget ber regjeringen legge fram et forslag om at godkjente private grunnskoler og videregående sko-

ler kan inngå i en kommunal/fylkeskommunal skolebruksplan. Ved behov for reduksjon i antall skoleplasser som følge av elevtallsutviklingen må reduksjonen i det samlede antall elevplasser ikke svekke det offentlige skoletilbudet.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:10 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes om skole uten profit – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 17. november 2020

Roy Steffensen

leder

Hanne Dyveke Søttar

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/4958-

16. oktober 2020

Representantforslag nr. 8:10 S (2020-2021) om skole uten profitt

Jeg viser til forslag fra stortingsrepresentant Bjørnar Moxnes.

De fleste elevene i Norge går i offentlige skoler. Tallene for skoleåret 2019-2020 viser at 4,25 prosent av grunnskoleelevene og 8,2 prosent av elevene i videregående skole går i friskoler. Også i fremtiden vil det store flertall av norske elever gå i offentlig skole.

Regjeringens viktigste jobb på kunnskapsfeltet er derfor å styrke den offentlige skolen. Samtidig er Regjeringen opptatt av å sikre den enkeltes rett til å velge mellom forskjellige skoler. Offentlig finansierte friskoler er et viktig supplement og alternativ til den offentlige skolen, og bidrar til økt mangfold og læring mellom skoler.

Kommentarer til forslag 1

Friskoleloven § 2-2 andre ledd fastsetter at en friskole må være registrert i Enhetsregisteret eller et tilsvarende register før det blir søkt om godkjenning. Dette innebærer at skolen må organiseres som et eget rettssubjekt. Formålet med dette kravet er å få klar identifisering av skolen og oversikt over styret og andre registrerte nøkkelopplysninger. Etter enhetsregisterloven skal blant annet medlemmer av styret, daglig ledet og revisor registreres.

Friskoleloven har ingen bestemmelser som begrenser bruk av selskapsform. Den mest brukte selskapsformen er aksjeselskap, etterfulgt av foreninger og stiftelser.

Godkjente friskoler er underlagt en streng offentlig regulering og kontroll. Friskoleloven har et klart forbudt mot å ta ut enhver form for åpent eller skjult utbytte, jf. § 6-3. Det følger av friskoleloven § 7-2 første ledd at tilsynsmyndigheten uten hinder av taushetsplikt skal ha tilgang til skolens anlegg og dokumentasjon. Dersom det er behov for det har

tilsynsmyndigheten også krav på tilgang til dokumentasjon fra eieren av skolen eller dennes nærstående.

Jeg ser på denne bakgrunn ikke behov for å utrede forslag om nye organisasjonsformer mv. i samsvar med representantens forslag.

Kommentarer til forslag 2

Friskoleloven gir vertskommunen/vertsfylket rett til å uttale seg før det eventuelt gis godkjenning. Det følger av § 2-1 første ledd at det ikke skal gis godkjenning dersom etableringen vil ha negative konsekvenser for det offentlige skoletilbudet i vertskommunen/vertsfylket. Uttalelsen fra vertskommunen/vertsfylket er dermed relevant for vurderingen av om en skole skal få godkjenning eller ikke.

Den skjønnsmessige vurderingen som danner grunnlaget for om en skole skal få godkjenning er drøftet inngående i lovens forarbeider. Vurderingen innebærer at det i hver enkelt sak må foretas en konkret avveining der de hensyn som taler for etablering av en friskole veies mot hensynet til de offentlige skolene og driften av disse i vertskommunen eller vertsfylket. Vertskommunens/vertsfylkets uttalelse er ikke avgjørende for utfallet, men jo bedre og mer relevant en innsigelse fra vertskommunen/vertsfylket er begrunnet og sannsynliggjort, desto større betydning vil uttalelsen ha for utfallet i saken.

I utgangspunktet må vertsfylket/vertskommunen tåle noen strukturelle endringer som følge av at en friskole blir godkjent. Hvor mye vertskommunen/vertsfylket må tåle, har blant annet sammenheng med de budsjettmessige konsekvensene etablering av friskolen vil ha for kommunen/fylkeskommunen. Videre må det vurderes om etablering av små friskoler som følge av nedleggelse av små offentlige skoler bidrar til å opprettholde en skolestruktur som er unødig kostbar og med små og sårbare skolefaglige miljøer. Dersom en kommune er på ROBEK-listen eller nylig har vært på listen, vil det være et relevant moment der etablering av en friskole vil legge vesentlige bindinger på skolestrukturen og dermed begrense kommunens evne til å foreta (om)prioriteringer mellom de ulike tjenesteområdene. Etablering av videregående friskoler må vurderes i lys av fylkeskommunens overordnede ansvar for å gi tilbud som ivaretar søkerens ønsker og samfunnets behov. Det er relevant å legge vekt på om etablering av en friskole vil gjøre det vanskelig å opprettholde desentraliserte tilbud som følge av sviktende elevgrunnlag. Et annet moment vil være mulighet for å skaffe læreplasser innenfor de aktuelle yrkesfaglige studieretningene. Innsigelser om at elever som vil velge offentlig skoletilbud vil få lengre reisevei ved etablering av en friskole, inngår også i vurderingen.

Det følger av fast forvaltningspraksis at det under søknadsbehandlingen vurderes om skolen kan få godkjenning med et lavere maksimalt elevtall enn skolen selv har søkt om – blant annet om det anses nødvendig for å redusere de negative konsekvensene for vertskommunen/vertsfylket.

Etter min oppfatning legger dagens regelverk til grunn en rimelig balanse mellom hensynet til vertskommunen og vertsfylket på den ene siden, og muligheten til å velge mellom forskjellige skoler på den andre siden.

Det er Utdanningsdirektoratet som har myndigheten til å behandle søknader om godkjenning av nye skoler og driftsendringer i eksisterende skoler. Departementet er klageinstans. At behandlingen av disse sakene skjer på nasjonalt nivå mener jeg bidrar til å sikre en helhetlig forståelse av regelverket og dermed også en forutsigbar forvaltningspraksis.

I vedtaket om godkjenning av friskoler blir det fastsatt maksimalt elevtall. Dette skal bidra til å gjøre det forutsigbart for kommuner og fylkeskommuner å dimensjonere skoletilbudet. Samtidig vil både maksimalt elevtall og andre vilkår i skolens godkjenning gi friskolen forutsigbare rammevilkår for skoledriften. Jeg ser betydelige utfordringer knyttet til en lovendring som innebærer at vertskommunen/vertsfylket skal ha hjemmel til å redusere antallet godkjente elevplasser i friskoler. En prinsipiell hovedutfordring er knyttet til at kommunene og fylkeskommunene skal kunne omgjøre vedtak truffet av et statlig forvaltningsorgan.

En omgjøringsadgang vil vanskelig kunne etableres uten at det vil svekke forutsigbarheten og rettssikkerheten både for friskolene og for elevene som går i friskoler. En omgjøring av et tidligere gitt vedtak om godkjenning vil måtte bero på en skjønnsmessig vurdering. I praksis vil det være mange faktorer som påvirker kvaliteten på det samlede skoletilbudet i en kommune eller i et fylke. Det vil dermed være vanskelig å slå fast at løsningen vil være å redusere antallet elevplasser ved en friskole, vurdert opp mot andre tiltak og andre faktorer som påvirker kvaliteten på det offentlige skoletilbudet. Det vil være en betydelig risiko for at en omgjøring av tidligere godkjent elevtall vil være påvirket av politisk tilhørighet – og dermed ytterligere svekke mulighetene for forutsigbarhet og trygge rammebetingelser.

Kommentarer til forslag 3

Godkjente friskoler mottar offentlig støtte som utgjør rundt 85 prosent av driftskostnadene til offentlige, og skolene kan bare ta skolepenger begrenset oppad til om lag 15 prosent av driftskostnadene i den offentlige skolen. Det er forbudt å ta ut enhver form for åpent eller skjult utbytte. Godkjente friskoler er underlagt en streng offentlig regulering og kontroll. Dersom en friskole bryter reglene, risikerer den ulike reaksjoner, jf. friskoleloven § 7-2a, som gir hjemmel til ulike sanksjoner ut fra forholdets art og alvorlighet. I de mest alvorlige tilfellene kan skolens godkjenning trekkes tilbake.

Utbytteforbudet for friskoler har ligget fast i loven siden 1970, og er i senere lovarbeider presisert og utdypet. Utbytteforbudet gjelder både når skolen er i drift og i tilfeller hvor skolen blir nedlagt, jf. friskoleloven § 6-3.

Representanten peker på problemstillinger knyttet til videresalg av skoler. Jeg vil til dette understreke at utbytteforbudet i friskoleloven § 6-3 også rammer overføring av

verdier ut av skolen i forbindelse med salg. Jeg vil også vise til at friskolenes godkjenning er knyttet til det organisasjonsnummeret som skolen er registrert som i Enhetsregisteret eller annet tilsvarende register. Dersom en skole skal flyttes fra ett rettssubjekt til et annet, vil dette være en driftsendring som krever ny godkjenning. I friskoleloven med forskrifter er det dessuten klart angitt hva friskolene har lov til å bruke tilskudd og skolepenger til. Midlene kan bare brukes til skolevirksomhet, dvs. virksomhet som er nødvendig eller formålstjenlig for å nå målene i skolens læreplan. Friskolenes adgang til å opparbeide egenkapital er dessuten klart begrenset, jf. økonomiforskrift til friskoleloven § 6-3.

Private høyskoler skal være organisert som enten aksjeselskap eller stiftelse. En privat høyskole som er organisert som en stiftelse kan ikke selges. Jeg mener det ikke er grunnlag for å forby salg av private høyskoler som er organisert som aksjeselskap. Private høyskoler som får statstilskudd, skal uansett la tilskudd og egenbetaling komme studentene til gode. Private høyskoler som mottar statstilskudd, kan ikke foreta utdelinger.

Etter min vurdering er friskoleloven, med de presiseringer som ble vedtatt etter forslag fra regjeringen Solberg i 2015, godt egnet til å sikre at statstilskudd kommer elevene til gode. I denne sammenheng viser jeg også til at departementet 8. mai 2019 fastsatte retningslinjer for friskolenes handel og vurderingen av markedspris.

Samtidig vurderer jeg løpende om det er behov for nye regelendringer eller veiledning for ytterligere å støtte opp under friskolelovens klare utbytteforbud.

Med hilsen

Guri Melby

